

Karjalan kunnalla – Tattiportin kotiseutumatka

Pieni kevätloma Tattiportin menetetyille kannakselle herätti paljon kysymyksiä ystäväpiirissäni. Ei, kyseessä ei ole sienikerho. Kyllä, bussimatalla on varmasti paljon vanhempaa väkeä. Niin, ei se ehkä ole yhtä eksoottinen kuin lomakohteet yleensä.

Tässä oli vain muutamia otteita hämmentävistä keskusteluista. Huolestuin itsekkin, kun äitini alkoi kertoa Tattiportin reissusta. Mielenkiintoni kuitenkin heräsi, ja selvitin, mistä ”sienikerhon reissusta” oli kyse. Epäilykset hälvenivät, kun näin kiinnostavan ohjelman.

Meitä oli lähdössä reissuun kiva porukka: Vehmaankylästä evakkoon kahdesti lähtenyt isäni Pekka, hänen siskonsa Irene, äitini Pirkko, veljeni Juha-Pekka ja hänen kaksitoistavuotias Arttu-poikansa. Sokkia kolmessa sukupolvessa. Olisi kiinnostavaa nähdä kotipaikka siellä ihmeellisessä Karjalassa, missä käki kukkuu ja kevät on.

Olin vierailut isäni kotipaikalla kerran aikaisemmin, 25 vuotta sitten, rippikoulukesänä. Muistan laakean pellon, jonka keskellä oli kivi. Tien toisella puolella oli ”venäjänsininen” jättimäinen lehmäkolhoosi. Matka piti silloin tehdä salassa, pimeällä taksilla, ja itse matka taisi jännittää enemmän kuin kotipaikan löytyminen. Muistin myös Terijoen kauniit rannat sekä vastapainona ränsistyneet talot ja neuvostoajan tumman, jopa hieman pelokkaan hengen, joka huokui niin ihmisistä kuin ympäristöstä. Tällä reissulla kohde oli sama, mutta valtio oli vaihtunut.

Ensimmäinen päivä käynnistyy aikaisin kauniissa auringonsarastuksessa. Kaksi bussia, suuntana Terijoki. Pitkät yksityisautojonot rajalla – niitä ei ennen ollut. Tullivirallisuudet sen sijaan olivat muuttuneet huomattavasti vähemmän. Vaikka laukkuja ei enää pengota, sama tylsistyneen välinpitämätön toiminta on tallella. Mitä pidemmäksi jono tullissa käy, sitä hitaammaksi toiminta muuttuu. Leimojen lyöminen mahdollisimman useaan paikkaan näyttää edelleen tuottavan suurta tyydytystä. Bussia tarkastetaan pitkään ja verkkaisesti. Suurin osa virkailijoista onkin tupakalla rakennuksen takana. Mutta mikäs siinä on odotellessa, auringon luodessa kevään ensihellettä.

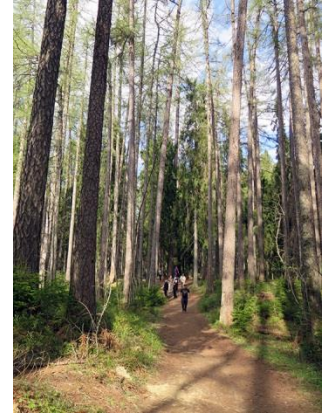
Jo Karjalan kunnalla lehtii puu

Maisema on kauniimpaa kuin muistin. On juuri se hetki keväästä, kun ensimmäiset lehdet alkavat versoa luoden vihreää verhoa talven paljastamille paljaille oksille. Vihreän aluskasvillisuuden joukosta nousee valkovuokkoja silmäkantamattomiin. Pilvetön sininen taivas, ja aurinko kruununa koko komeudelle.

Ilkka oli saanut järjestettyä meillä vierailun Lintulan luostariin. Pieni, mustiin vaatteisiin pukeutunut, valkohapsinen sisar Marja esittelee uutta kirkkoa. Kirkon perustuksiin on käytetty vanhan luostarin perustuskiviä. Ajatus lämmittää mieltä. Vanhan luostarin perinnettä ja historiaa on kunnioitettu. Kaksikerroksinen hirsistä tehty kirkko on kaunis osoitus upeasta osaamisesta. Ortodoksilaisuuteen kuuluvat kultaiset ikonit, paksut punaiset matot ja kullalla kirjaillut liinat tuovat näyttävyyttä. Upeinta on kuitenkin toisen kerroksen puinen kupolikatto. Prameus ja puinen vaatimattomampi käsityöperinne toimivat rinnakkain ja luovat kauniin harmonisen kokonaisuuden.

Pienen ajomatkan päässä on runoilija Edith Södergranin kotipaikka ja hänen kunniakseen pystytetty patsas kauniilla järven törmällä koivujen keskellä. Myös runoilijan Totti-kissa on saanut patsaan. Kuulemme runoilijan elämästä sekä hänen runojaan.

Päivän viimeinen pysähdys on Pietari Suuren laivastonrakennusta varten luomassa Raivolan lehtikuusimetsässä. Unescon maailmanperintölistalla olevassa metsässä korkeimmat kuuset nousevat yli 40 metrin korkeuteen. Paksuuttakin puilla riittää. Edes äitini ja Irene kahdestaan eivät saa halausta puun ympärillä suljettua, vaan siihen olisi tarvittu kolmas. Vastaan tulee vain muutamia paikallisia retkeilijöitä.

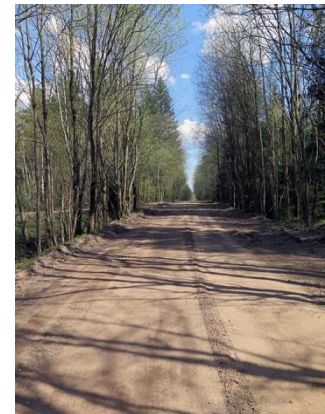

Terijoen maisema on muuttunut. Kaunis pitkä hiekkaranta on sama kuin muistissa, mutta talot ovat erilaiset. Poissa ovat vanhat pitsihuvilat, ja tilalle ovat tulleet suuret hirsihuvilat, datšat, niitä ympäröivine korkeine aitoineen. Uudet citymaasturit ja muut loistoautot ovat korvanneet Ladat. Hienoa, että venäläiset ovat ymmärtäneet Terijoen arvon ja maiseman, mutta olisi ollut nostalgista nähdä edes vähän hankomaista vanhaa kylpyläkaupunkia sympaattisine puutaloineen.

Jo Karjalan koivikot tuuhettuu

Seuraavana päivänä ilmapiiri on selvästi odottavan jännittynyt. Vuorossa ovat kotiseuturetket. Käymme sitkeitä neuvotteluja taksikuskien kanssa, ja väkeä siirrellään kahden bussin välillä. Sitten retkikunnat suuntaavat kukin omaan määränpäähänsä.

Meidän suuntanamme on Vehmainen. Ajamme tankkien liikuttelua varten tehtyä betonitietä pitkin kohti Siiranmäkeä. Ympärillä kaunista metsää. Tien molemmin puolin näkyy pitkälle paksun vihreän sammaleen peittämien kivien linja, jonne auringonsäteet luovat valoa puiden välistä. Valkovuokkoja kasvaa kumpareiden päällä. Keväen, vihreä metsämaisema on juuri parhaimmillaan. Luonto on kaunis ja rauhallisuuden rikkoo vain bussin tasainen jumputus, pyörien osuessa suurten betonilaattojen saumakohtiin. On vaikea ymmärtää, että näin kauniilla ja rauhallisella paikalla käytiin yksi jatkosodan tuhoisista taisteluista. Sammaleen peittämät kumpareet ovat tankin ”estokiviä” ja valkovuokkojen valloittamat kumpareet ovat vanhoja juoksuhautoja. Tuhansia sotilaita menetti täällä henkensä Siiranmäentaistelussa. Toisaalta on lohdullista, että paikka tarjoaa sinne jääneille kaatuneille rauhallisen leposijan.

Siiranmäellä bussi pysähtyi taistelun muistomerkillä. Väki levittäytyi ympäriinsä nauttimaan eväistä ja kauniista keväästä. Tien kunto arvelutti kuljettajaa, jonka vuoksi bussi ei jatkanut matkaa. Saimme neuvoteltua paikallisen viinatrokarin kanssa, että hän veisi kahdeksankymmenen vuotiaan isäni kotitalon paikalle muiden kävellessä soratietä. Huomaan, että pieni jännitys hiipii jokaisen mieleen. Jokaisella on varmasti omat syynsä. Isäni sisko Irene pohtii tunnistaako hän paikan sillä hän oli toisella kerralla evakkoon lähteissä vasta kuusivuotias.

Käki kukkuu siellä ja kevät on

Metsän jälkeen eteen levittäytyivät laajat pellot tien molemmin puolin. Uusi, vihreä, vielä heiveröinen heinä nousee sitkeänä esiin viimevuotisen, harmaan heinikon lomasta. Vanha kolhoosi oli poissa. Loivan mäen päältä saattoi erottaa Sokkien pellolla olevan ison kiven. Isää ei tietenkään näkynyt missään. Sydän otti muutaman ylimääräisen sykäyksen, ennen kuin huutoihin vastattiin pellon viereisestä metsästä. Isä oli etsimässä kotitalon raunioita, kuten aina ennenkin. Veljenpoika Arttu painuu metsään perässä. Samoiluun tuo varovaisuutta pellon laidassa vastaan luikerrellut kyykäärme. Pian löytyy vuosien saatossa yhä syvemmälle maahan uponnut vanha, ruostunut aura, mutta raunioita ei löydy tälläkään kertaa.

Perinteisiin kuuluu samppanjat kivellä ja niin teemme tälläkin kertaa. Helle on hieman lämmittänyt suussa kuplivan makean juoman, mutta se ei isoista joukkoamme vaivaa, olemmehan päässeet määränpähän. Irene saa kunnian jatkaa vierailuperinnettä ja laittaa tyhjän samppanjapullon kiven alle, missä edellisvierailun pullo on kestänyt muutaman vuoden, hieman sammaloituen. Sokkien oma juttu. Itse en jätä mitään. Otan isosta kivistä irronnen pienen kiven mukaan muistoksi. Siinä pellossa ovat minunkin juureni.

Paluumatka koittaa todella pian. Isä ja Irene kävelevät vielä tietä hieman kauemmaksi, kohti metsälaitaa. Isäni näyttää vielä paikan, josta evakkoon lähdettiin. Irene muistelee turkkiaan, mikä oli ollut Reino-veljen hautajaissakin päällä. Evakkomatalle hän ei turkkia saanut mukaan. Asia oli harmittanut kovasti ja jäänyt mieleen. Trokari palaa sovitusti paikalle ja ottaa sisarukset kyytiin. Me muut oikaisemme peltojen poikki kohti bussia. Jokainen miettii vierailua. Paikalla oli vain pelto, kivi ja metsää –ei yhtään mitään ihmeellistä. Silti kaikki ovat kukin tavallaan liikuttuneita ja samalla myös iloisia. Veljenpoikani Arttu kysyy äidiltäni sodasta ja muusta tapahtuneesta. Kävelen yhdessä veljeni kanssa, aurinko lämmittää selkää. Uskomatonta, mutta totta, kuulemme käen kukkuvan.

Mist' uljaan Karjalan eessäni näin

Matkalla koti Viipuria kaikki jakavat tarinoitaan vierailuistaan. Bussissamme on kaksi kanssani samanikäistä naista Kati Komulainen ja Elina Braz de Almeida. He löysivät jälkiä menneestä enemmän kuin minä, Kati kivijalan ja Elina kokonaisen talon.

Katin ja hänen vanhempiansa Liisa ja Aarne Kankaan matka oli ollut haastava. Ensimmäinen ei löytynyt taksikuskia viemään heitä Katin äidinisän kotipaikalle Miettälän kylään, Kivennapa–Rautu-maantien varteen. Kuljettajien mielestä tie oli liian kehnossa kunnossa ajettavaksi. Kun toivosta oli lähes luovuttu, Ilkka oli järjestänyt paikallisen trokarin, Kostin, viemään perheen perille. Sujuvaa suomea puhuva Kosti raivasi pakettiauton etupenkit Liisalle ja Aarnelle, ja Kati pääsi takapenkille keskelle viinavarastoa.

Lasti kilisi kuoppaisella tiellä, mutta matka taittui. Pietarilaisten komeat huvilat reunustivat tietä aluksi. Asutun Vuottaan kautta ajettiin Vuot- ja Härkäjokien ylitse ja vielä Kauksamon laajojen peltoaukeiden halki. Vihdoin päästiin Miettälän pelloille. Heti vasemmalla näkyivät puissa punaiset nauhat, jotka Ilkka oli edellisellä reissulla laittanut merkiksi. Pian löytyi osia kivijalasta. Kaksi tiilikasaa, jotka muistuttivat vanhojen tulisijojen paikasta. Liekö näitä samoja kiviä katsellut talossa aikanaan asunut Katin pappa, joka oli vierailut paikalla Katin enon kanssa 1980-luvulla. Rauniot olivat odottaneet vieraita siitä asti, 35 pitkä vuotta. Vierailu oli ensimmäinen tälle porukalle. Ehkä juuri siksi tyynessä kesäpäivässä koettiin erikoinen tuulenhenkäys, juuri talon raunioiden kohdalla. Talo toivotti vierailijat tervetulleeksi.

- Tuo hetki oli vaikuttava. Äitini poimi talon paikalta muutaman valkovuokon muistoksi Kauksamo-Miettälä-kyläkirjan väliin. Vierailu sai aikaan halun matkustaa Miettälään pian uudestaan. Ensi kerralla otan mukaan vähintään yhden kolmesta pojastani. Olisi hienoa näyttää heillekin esi-isien kotiseutua, Kati toteaa.

Elina tilanne on parempi. Hänen isänitinsä kotitalo Suomala on vielä pystyssä Polviselällä Kivennavalla. Elinan mummi lähti lottana rintamalle ja palasi taloon vasta neuvostovallan aikana, kun talolla oli uudet omistajat. Nykyisin talo on edelleen saman suvun hallussa mutta toimii vapaa-ajan-asuntona. Vuosien saatossa vanhat ja uudet omistajat ovat ystäväystyneet. Joka kerta vastaanotto on ollut slaavilaisen yltäkyläinen ja ystävällinen, niin tälläkin kertaa. Hauska yhteensattuma on, että myös Elina on vierailut talossa kerran aiemmin samat 25 vuotta aiemmin. Vuosien saatossa on niin koko kylä kuin pihapiirikin siistiytynyt. Vanhempiansa ja tätinsä kanssa reissussa olut Elina toteaa, että hänelle oli todella tärkeää päästä käymään paikalla vielä vanhempiansa ikäpolven kanssa. Kaikki asiat ovat terävässä muistissa, ja näin asiat siirtyvät myös jälkipolville.

- Kenelle tahansa on tärkeää olla tuttu omien juuriensa kanssa. Kun juuret ovat vahvat ja syvällä, elämän erilaiset tuuletkin heiluttavat vähemmän. Karjalan kannas ja alueen historia ovat osa meitä kaikkia jälkipolviakin, Elina sanoo.

Ja näin, miss' sykkii Karjalan syän

Viipurissa poikkeamme vielä katsomaan Alvar Aallon suunnittelemaa kirjastoa: silmiä hivelevän valkoista pintaa, pyöreitä kattoikkunoita ja puusta tehtyä aaltoilevaa pienen salin sisäkattoa. Aivan kuin Finlandia-talon pikkuveli. Kirjaston edessä oleva Torkkelinpuisto on vuorostaan kuin Esplanadi Helsingissä. Kotoisaa tunnelmaa lisää myös puistossa oleva Jussi Mäntysen Hirvipatsas, sama kuin Lahdessa, synnyin kaupungissani.

Illalla kävelemme vielä hetken rantaa pitkin. Hotellista kantautuu jääkiekon MM-kilpailuja televisiosta seuraavien kannattajien äänet, jotka häviävät pian mereltä puhaltavaan lämpimään kevätuuuleen. Purppuranpunainen auringonlasku oranssin vivahteineen laskeutuu Viipurin linnan tornin taakse. Täydellinen päätös upealle päivälle.

Heti aamusta on napakka Viipurin opastuskierros. Kaupunki on siistiytynyt, ja vanhat rakennukset on entisöity taitavasti. Lahdessa asuva veljenpoikani toteaa kaupungin muistuttavan Helsinkiä. Aivan totta, siitä se tuttu kotoinen olo taisi tulla. Kotoisen tunnelman rikkoo torin suuri Leninin patsas, joka on koristeltu lukuisin punaisin nauhoihin juhlauntoon voitonpäivää varten. Tuleva juhla näkyy. Kadun varsille on tuotu julisteita, kylttejä ja oranssimustia nauhoja. Katuja lakaistaan ja puhdistetaan suuren juhlaparaatin tieltä.

Vie sinne mun kaiho pohjaton!

Ennen kotiinpaluuta nautimme kunnon lounaan legendaarisessa pyöreässä tornissa, upeasti koristellun puukaton alla. Puheensorinaa riittää. Osa tunsu toisensa jo ennen matkaa, loput viimeistään nyt. Tunnelma on vapautunut ja iloinen. Selvästi olivat vilkkaat karjalaiset jälkeläisineen liikkeellä.

Kotimatalla käymme vielä matkaa lävitse. On hienoa nähdä, että mukana on osallistujia monesta sukupolvesta. Vaikka taustat ja elämäntarinat vaihtelevat, kaikkia yhdistää menetetty Karjala, johon meillä jokaisella oli sidos tavalla tai toisella. Liekö hyvän matkaseuran, upean sään vai matkakohteen ansiota, mutta tämän matkan jälkeen on helppo ymmärtää evakkojen sydämessä kytevää koti-ikävä ja halua palata näihin maisemiin yhä uudestaan.

Kuvassa matkalaiset: Arttu, Juha-Pekka, Pirkko, Irene (Vilkman), Pekka ja Susanna

